

ЦІННІСТЬ ВЗАЄМОВПЛИВУ КУЛЬТУР СХОДУ ТА ЗАХОДУ

В. В. ЛОБАС^{1*}, О. О. ДОЛЬСЬКА²

¹ аспірантка кафедри філософії, НТУ «ХПІ», Харків, УКРАЇНА

² професор кафедри філософії, д-р філос. наук, професор, НТУ «ХПІ», Харків, УКРАЇНА

*email: dolska2016@gmail.com

Категорія цінність – одна із центральних в філософії. Вона з'явилася ще в давні часи: в давніх міфах присутні ідеї моралі та цінностей. В сучасному світі, не зважаючи на його складний глобальний характер розвитку, на технічний та технологічний розвиток, такі цінності, як *Людина, Звання, Сумління* (саме вони регулюють прояви життєвих орієнтирів будь-кого) залишаються центральними. В такому контексті духовно-моральне становище людини – це процес відрефлекторних моральних та екзистенційних смислів, які надихають людину на трансцендентні зростання і постійні пошуки. Практика показує, що сучасний тип науково-технічного розвитку можна поєднувати із альтернативними світоглядними ідеалами східних культур. Чому?

Для культури Сходу природа – це живий організм (це перетинається із ідеями глобального еволюціонізму, де оточуюче середовище – це складна система, в яку включена людина як невід'ємна складова. Такого роду системи (людинорозмірні) потребують особливих стратегій дослідження та дії. Характер будь-яких процесів в системах відкритого статусу обумовлений синергетичними ефектами, в яких певну роль починають відігравати несилові взаємодії (в основі яких лежать кооперативні процеси-ефекти). Траєкторії розвитку не можна описати тільки лінійними моделями, бо кожна із них може змінювати свій стан за рахунок біфуркаційних ефектів. І такі системи вже необхідно описувати нелінійними моделями розвитку та руху. Що це означає? Виникає новий тип інтеграції істинного знання та моралі (бо саме мораль може окреслювати ціле раціональні та ціннісне-раціональні дії). Тому мова йде не тільки про роль соціо-гуманітарного знання у розумінні трансформацій істини. Скоріш мова йде про техніко-технологічний характер відкриттів та знань, бо до їхнього підґрунтя з необхідністю буде додаватися вибір певного сценарію розвитку, і орієнтуватися вже необхідно на моральні принципи, на певні заперечення, на способи дій, експериментів із навколишнім середовищем.

Ідеал істинного знання як самоцінності, який не потребує додаткових етичних обґрунтувань, довгий час панував в науковому середовищі (це йшло від традиції раціональності Просвітництва). Більш того, раціональне обґрунтування йшло від етики (бо істинне знання про чесноту задають орієнтири моральної поведінки). Але для східної культурної традиції практичну й теоретичну значущість окреслює інший підхід: моральне вдосконалення зростало на ґрунті умов та основ для досягнення істини, тому істину не можна виокремлювати від моралі. Прикладом пояснення цього феномену може стати

сказання про розуміння та значення ієрогліфа «Дао». (На питання, як розуміти Дао, кожному учню Конфуцій давав різні відповіді. Оскільки Дао означав водночас закон, істину та моральний життєвий шлях, а кожен з учнів мав різний життєвий досвід, то й пояснення були різні.).

Точки зростання нових цінностей виникають у сферах освіти та релігії. Діалог культур сприяє цим процесам, бо він реалізує не тільки бажання створити світ, де б усі культури були б однаковими. Діалог культур – це умова пошуку такої системи цінностей, яка б змінила стратегію сучасного розвитку, яка орієнтує на ідеали суспільства, що стало споживчим. Сьогодні змінюється тип наукової раціональності, але сама раціональність залишається необхідною ланкою для діалогу різних систем відліку (базових цінностей), відкритості різних культур для діалогу. Залишається традиція розуміння особливої ролі наукової раціональності, її цінності, вона залишається основою у пошуках нових світоглядних орієнтирів. Але її жорстке протиставлення ідеям інших культур відходить в минуле.

Прикладом взаємовпливу може стати пошуки основ гармонізації Всесвіту та людини. За східною традицією людина відповідальна за космічну еволюцію. Питання впливу добрих або злих дій, на які людина може спиратися, формує й принцип відповідальності людства перед природою, собою та наступними поколіннями. Умовою пошуку такої системи цінностей, яка змінює або впливає на зміни стратегії сучасного розвитку, стає діалог культур Сходу та Заходу. Саме на це натякали своїми розумами такі вчені, як В. Вернадський, О. Реріх, К. Цюлковський, О. Чижевський: на їхню думку «духовне зростання людини» розширюється вченням про космічну еволюцію, космічним світосприйняттям та світорозумінням. Паралельно можна говорити про філософію йоги, яка за основу роботи із свідомістю бере етичні цінності. Для йоги не раціональне знання, а цінності, які переживає людина (особисто у поєднанні із набутим знання) складають образ життя людини і паралельно спонукають її втілювати їх в життя. Співпереживання, уважність, особливе ставлення до тілесного, розвиток розуму в контексті природних процесів і тілесних можливостей, тощо – цінності, які необхідно постійно культивувати та розвивати, бо саме вони стають основою для розуміння Всесвіту. Такі орієнтири східних традицій мають величезні життєтворчі смисли для сучасної цивілізації.

Список літератури:

1. Дольська О. О. Екзистенція трансцендентального: духовно-практичний вимір / О. О. Дольська // *Versus: науково-теоретичний часопис*; Мелітопольський держ. пед. ун-т ім. Б. Хмельницького. – 2016. – № 1(7). – С. – 60–65.
2. Дольская О. А. Человек в современном мире: на пути к новой парадигме образования : монография / О. А. Дольская, А. В. Голозубов, О. Н. Городыская. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2016. – 216 с.
3. Дольская О. А. Трансформации рациональности в современном образовании / О. А. Дольская. – Харьков, НТУ «ХПИ», 2013. – 386 с.
4. Five reasons why you should care about mindfulness. Updated Thursday 21st February 2019. – URL: <https://www.open.edu/openlearn/health-sports-psychology/health/health-studies/mental-health/five-reasons-why-you-should-care-about-mindfulness> (accessed 15.10.2015)